

**AL.
IVASIUC**

Text și arta spectacolului

A început să se discute la noi, cu o bună insistență (o dezbateră care moare sau se prăbușește în nimic, imediat după ce s-a deschis, dovedește lipsă de organicitate, un fals de la naștere), despre raportul dintre textul dramatic de prestigiu și arta spectacolului, libertatea regizorului, dreptul nostru de a-l modifica. Mi se pare că discuția aceasta ascunde și revelează în același timp o serie de lucruri, caracteristice pentru momentul nostru artistic. De aceea și continuă, și probabil că va și continua destulă vreme.

Mai întâi, trebuie subliniat faptul că în ultima vreme, de vreo câțiva ani, spectacolele care au atras atenția și au stîrnit aprinse luări de poziții n-au fost furnizate de piese noi, originale sau străine contemporane, ci de texte clasice altfel interpretate.

Adică s-au căutat piese cu destule posibilități, piese majore deci, ca să suporte o gamă largă de reprezentări. Spectacolele au fost niște forme de comentariu, un mijloc de a reține experiența culturală care ne-a format, încă vie, dar cu sensuri noi, o încercare de reintinerire a textului, dar și un efort de menținere la destulă bătrânețe a noastră ca să nu rupem cu întreaga tradiție culturală.

Poate că explicația acestui fenomen e mai apropiată și mai direct social implicată. S-a încercat să se spună, folosind autoritatea constituită a unui clasic, ceea ce n-ar fi îndrăznit să afirme și să transmită contemporanul nostru viu și fragil ca orice ființă ce nu și-a supraviețuit încă. Dacă în locul lui Lear ar fi fost creată o piesă gen „Hair” — nimeni n-ar fi avut dreptul să se supere. Această-i piesa și acestea îi sînt singurele mijloace adecvate. Nici o tradiție și nici o prejudecată, nici o obișnuință și nici o nostalgie n-ar fi fost implicată.

Însă dincolo de realitatea absenței unor texte radicale care să exprime unele dintre sentimentele noastre și care să fie jucate, înflorirea artei spectacolului pe textul clasic mai reflectă două lucruri, după părerea mea.

Primul se referă la un fenomen general al acestei jumătăți de secol și anume la credința noastră că niciodată n-a fost cu adevărat altfel, că de totdeauna oamenii s-au ciocnit pentru putere, că și-au dat drumul la niște instincte, că sub poșghia de civilizație au stat pîite aceleași forțe motrice ale acțiunilor noastre ce și-au schimbat doar cuvintele menite să le explice sau justifice sau tempereze, dar niciodată adevăratul conținut. „Alte măști, aceeași piesă”. E de discutat dacă această interpretare a spațiului nostru interior este adevărată sau nu. Aș înclina să cred că nu este adevărată, pentru că ne caracterizează mai mult ce opunem, în diferite epoci, instinctului, decît instinctul însuși, adică sîntem mai definiți, ca oameni, de formele civilizației decît de o presupusă natură a noastră sau, în orice caz, calitatea noastră e determinată de această opoziție, de contradicția fundamentală dintre valoare și natură. Dar oricum, sentimentul repetiției, măcar a conflictului acestuia, a trecut măcar o dată prin mințile fiecăruia dintre noi. Și e și adevărată existența acestui conflict perpetuu, dar nu forma abstractă a lui e cea interesantă, ci tocmai veșmîntul său concret. Pentru că numai concretul există. Totuși, putem conchide că în efortul de interpretare sau de dizolvare chiar al textului clasic se ascunde un sentiment al continuității, al unei mișcări în cerc, al unei forme aformale a eternității.

Apoi, arta spectacolului se dezvoltă în pofida textului, chiar vădit contra lui, pentru că întreaga artă modernă e în luptă cu literatura, și chiar literatura e într-o înclentare cu ea însăși. Am dori, din ce în ce mai mult, pictori, scriitori, artiști dramatici și compozitori, să nu folosim semnificațiile de dincolo de obiectul artistic, ci să-l constituim pe el în ființă. Adică o piesă să nu semnifice, ci să fie, să nu ne deschidă o perspectivă spre altceva, ci să aducă, aproape concretă, acea perspectivă în interiorul însuși al operei. Criza textului nu e eroarea unui om, ci căutarea unei forme mai directe de comunicare decît cuvîntul. Teatrul a început în clipa în care cuvîntul a fișnit ca o mare victorie, din spiritul muzicii. De ce nu mai credem în cuvînt? Rămîne să ne întrebăm, rămîne să vedem dacă criza limbajului e organică la noi. Dar neîndoios că această criză, mimetic sau nu, există.

